

NÄKÖPIIRISSÄ — I SYNFALETET

MITEN JA MIKSI SUOMEN ULKOPOLITIIKKA OLISI TUTKITTAVA?

Otsikossa esitetty kysymys ei ole ajankohtainen ainoastaan tieteellisesti vaan myös yhteiskunnallisesti, mikä osaltaan lisää tieteellisen näkökohdan merkitystä. Tällä hetkellä suunnitellaan eri piireissä rauhantutkimuksen tai ulkopoliitiikan tutkimuslaitosta. Keskustellaan myös sellaisista asioista kuin Suomen intresseistä, päätöksenteosta ja aseidenriisunnasta. Ulkopoliitiikan tutkimus on kuitenkin jätetty niin sanotun sosiaalisen tutkimuslaitosehdotuksen ulkopuolelle kuten myös politiikan tutkimus yleensä. Yhteiskuntatieteitä koskevan keskustelun taustana on heräävä tietoisuus näiden alojen tarpeellisuudesta tehtäessä yhteiskunnallisia päätöksiä. Etualalla on tällöin ollut taloudellinen ja sosiaalinen tutkimus, mutta samaan asemaan olisi mielestäni myös politiikka oikeutettu.

Asian laitahan on niin, että maan sisäisen toiminnan perustana ovat juuri suhteet ulkovaltoihin. Kysymykseen tulee siten ulkopoliitiikan tutkimuksen asettaminen samanlaiseen asemaan kuin mikä taloudellisella ja sosiaalisella tutkimuksella on asianomaisilla aloilla tapahtuvassa päätöksenteossa. Yhtä hyvin voidaan perustella valtion sisäisen poliittisen elämän tutkimusta, mutta jätettäköön se esityksen ulkopuolelle. Ulkopoliitiikan ja politiikan tutkimista varten olisi siten varattava samankaltaisia tutkimusmahdollisuuksia kuin taloudelliselle ja sosiaaliselle tutkimukselle on suunniteltu.

Ulkopoliitiikan tutkimuksella ymmärretään tässä yhteydessä rajoitetummin jonkin maan hetkellisen tilanteen arviointia kansainvälisessä yhteisössä joko nykyisyydessä tai menneisyydessä. Edellytämme, että tutkimukseen sovelletaan politiikan osa-alojen sekä muiden yhteiskuntatieteiden piirissä esiintyviä teorioita; jälkimmäisiä kuitenkin ainoastaan niissä puitteissa kuin ne lisäävät mahdollisuuksia ymmärtää tai selvittää tutkittavaa kysymystä. Lisäksi käytetään hyväksi eri tieteenalojen yhteistyötä. Siten ei pelkän poliittisen tutkimuksen tehtäviin kuulu esim. konflikti- tai peliteorian kehittäminen, vaan niiden selventävien aspektien hyväksikäyttö.

Maan ulkopoliittisen tilanteen ymmärtäminen on ratkaisevan tärkeä tehtäessä ulkopoliittisia päätöksiä. Käsittelemmekin juuri päätöksentekoa sen selventävän merkityksen takia. Jos lähemmin analysoimme jonkin maan ulkopoliittikkaa tietyssä tilanteessa, voimme päätöksenteon kohdalla keskittyä tutkimaan päätöksentekijän tietojen saantia ja sen tehokkuutta, kartoittamaan mahdollisuuksia ja kritisoimaan mahdollisuuksien paremmuutta. Toisaalta tällainen tarkastelu edellyttää laajaa perustutkimusta, jonka ensimmäisenä ehtona on tarvittavan materiaalin olemassaolo, ja toisaalta menneisyydessä tapahtuneiden päätösten lavastusta ja analysointia.

Paitsi ulkoista tilannetta on tutkittava maan sisäistä tilannetta, maan poliittista järjestelmää, jotta voitaisiin jollakin tavoin määritellä ne puitteet, joissa päätös tapahtuu. Voidaankin lyhyesti todeta, että maiden vapaata ulkopoliittikan muodostamista rajoittavat (1) ulkoiset ja (2) sisäiset tekijät. Kun nämä puitteet on selvitetty, on päästy niin pitkälle, että voidaan ryhtyä tutkimaan poliittisten päätösten alternatiiveja.

Suomen ulkoisten rajoitteiden pinnallinen tutkimus osoittaa, että ulkopoliittikkamme perustuu turvallisuusolettamukseen. Itsenäisyyden säilyttäminen edellyttää turvallisuuden luomista. Turvallisuus on saavutettu puolueettomuudella. Puolueettomuus perustuu tavanomaisen tasapuolisuusperiaatteen lisäksi erityisesti Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden ylläpitämiseen. Lisäksi Suomen katsotaan olevan idän ja lännen rajalla sijaitseva maa, jossa jomankumman lisääntyvä vaikutus merkitsee toisen vähenevää vaikutusta. Kysymys Suomen asemasta on ratkaistu luomalla Neuvostoliiton luottamus Suomeen rauhanomaisena naapurina. Tämän luottamuksen puitteissa Suomella on edellytykset kehittää suhteitaan läntisiin maihin. Toisaalta, jos luottamus horjuu, kokemus osoittaa, että toimintavapaus läntisten maiden suhteen rajoittuu.

Tutkittaessa sisäisiä tekijöitä on tarkasteltava poliittisia kannanottoja, systeemiä ja vallassa olevia henkilöitä. Ei liene epäilystäkään siitä, etteikö meillä olisi yleisesti tunnustettu ja hyväksytty ulkopoliittinen linja ja etteikö ulkopoliittikan toteuttaminen presidentin aseman takia sisältäisi tiettyä itsenäisyyttä. Mutta tämä ei tietenkään estä näiden asioiden lisäselvitystä.

Toisaalta tiedämme, että on keskusteltu siitä, miten yleisesti hyväksyttyä linjaa olisi eri tilanteissa sovellettava. Juuri tässä kysymyksenasettelussa piilee edellä esitetyn analyysin käyttötarkoitus. Pienillä valtioilla ei yleensä ole ollut selvää kuvaa erilaisista mahdollisista toimintatavoista tai alternatiiveista, jotka joko lisäävät tai vähentävät maan turvallisuutta. Tähän kysymykseen on kiinnitetty paljon huomiota suurvaltojen keskuudessa varsinkin viimeaikaisessa tilanteessa, jotta pystyttäisiin välttämään atomisota. Pienet valtiot ovat pyrkineet ainoastaan jonkinlaiseen käytännön sanelemaan asennoitumiseen, jossa kertaratkaisut sopeutetaan tiettyjen periaatteiden mukaan

vallitseviin olosuhteisiin siten kuin ne ymmärretään, eikä mihinkään laajempaan tutkimukseen tai niistä kehitettyihin malleihin. Mutta saatamme kuitenkin löytää tiettyjä linjoja menneisyydestä, joilla ehkä on merkitystä tässä yhteydessä esitetyle kysymyksenasettelulle.

Edellä on ainoastaan lyhyesti ja pinnallisesti esitetty eräitä hyväksytyjä periaatteita, joita Suomessa sovelletaan ulkopoliittisten kysymysten ratkaisuihin, mutta silti voidaan todeta, että samalla on saavutettu konkreettinen perusta, jolle voidaan rakentaa tarkempi tutkimus. Jos nämä periaatteet on selvitetty, tiedetään yksinkertaisen pelin säännöt. Olisi vain löydettävä pelin vaihtoehtoja. Tutkiaksemme sitä kuinka tämä pelijärjestelmä, jonka puitteissa pyrimme parhaimpaan mahdolliseen ratkaisuun, toimii, meidän on tarkein analysoitava tähän mennessä tehtyjä ratkaisuja ja niiden vaihtoehtoja. Peliä yksinkertaistaa se, että tiedämme minkälaiset ovat parhaimman ratkaisun eräät kriteeriot, nimittäin luottamuksellisten suhteiden ylläpitäminen Neuvostoliittoon. Voimme esimerkiksi todeta, että Paasikiven linjan Nousiaisen kuvaama psykologinen tulkinta perustuu poliittisten aikeittemme ko-ordinointiin; t.s. toimimme siten kuten oletamme toisen osapuolen toimivan tai ajattelevan toimia. Pyrimme siten selvittämään toisen osapuolen intentioita pysyäksemme itse toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Jotta saavuttaisimme sen mitä edellä on esitetty, tarvitsemme tutkimusta ja tutkimuskeskusta, tai ehkäpä kaikkein ensinnä halua ymmärtää ulkopoliittisia ja poliittisia kysymyksiä yleensä ja toisaalta valmiutta ja tarvetta ottaa neuvoja vastaan. Nämä seikat jo loisivat tutkimuksen edellytykset. Tutkimuslaitokselta vaaditaan päteviä tutkijoita, joita ei nykyisenä aikakautena voi olla ilman tutkimuskeskusta, jossa he voivat päätoimenaan suorittaa tutkimustyötä. Laitos auttaa heitä lähinnä ajan säästössä ja vaikutteissa — materiaalin keräyksessä ja muokkauksessa. Asia ei ole niin kuin yleensä Suomessa käsitetään, että tutkimusolot ovat hyväksyttävät, jos materiaali on tarjolla. Materiaalin on oltava saatavissa ja on edellytettävä, että se on tunnettu tekijä, jonka pohjalta voidaan tehdä soveltavia ja teoreettisia tutkimuksia.

Mutta tutkijat olisi ensi hätään varustettava jo olemassa olevalla teoreettisella tietoudella, mikä kylläkin veisi aikaa. Sitä enemmän tulee menemään aikaa heidän kouluttamiseensa mitä enemmän viivyttelemme ja jäämme jälkeen alan kehityksestä. Tämän ongelman ratkaisusta löytynee esimerkkejä Norjasta ja Ruotsista, jotka ovat ennen meitä ryhtyneet ulkopoliitiikkaansa ruotimaan. Näissä maissa ei ole kaihdettu kustannuksia lähetettäessä tutkijoita ulkomaille eikä myöskään vitkasteltu alan asiantuntijoiden kutsumisessa luennoimaan pitemmäksikin aikaa.

Mitä tulee itse laitokseen, joka tutkisi ulkopoliitiikkaa, olisi sen johtavan elimen oltava jonkinlainen löyhä organisaatio, joka vaihtelisi jäsenyytensä

puolesta tapauksesta tapaukseen ja johtaisi tutkimusta yleensä. Ehkä voisimme puhua neuvostosta, johon kuuluu eri tieteidenalojen ja poliittisten järjestöjen sekä hallinnon edustajia. Neuvosto toimisi samalla keskustelevana ja kokoavana, johtopäätöksiä tekevänä elimenä. Tutkimuslaitos työskentelisi tämän johdon alaisena mutta kuitenkin itsenäisenä neuvoston suuntaviivoja noudattaen. Lisäksi saattaisivat eri hallinnonhaarat pyytää suoritettavaksi tutkimuksia tarvitessaan sellaisia. Organisaation olisi täten toimittava valtion tutkimuselimenä joko jonkin tutkimuslaitoksen osana tai erillisenä staff-organisaationa, jota eri tahoilla voitaisiin käyttää hyväksi.

Edellä esitettyjä ajatuksia on lähinnä pidettävä eräänlaisina heräteinä. Toivottavaa olisi, että ne saavuttaisivat vastakaikua ei ainoastaan keskustelun muodossa vaan myöskin jos mahdollista todellisuudessa.

Pekka Laine

tarpeellista tietoa

Olavi Borg

Suomen puolue-ideologiat

Teos antaa selkeän ja perusteellisen kuvan Suomen puolueista ja niiden ideologioista. Se kartoittaa eri puolueiden välisiä rajalinjoja mutta osoittaa myös, ettei perinteellinen puolueiden ryhmitys suinkaan aina pidä paikkaansa edes ohjelmallisen asennoitumisen suhteen. Avartavaa ja hyödyllistä luettavaa kaikille valtiollisesta elämästä kiinnostuneille.

Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisusarja Poliitiikan tutkimuksia. 15:—, kangask. 17:50.

WSOY

Vilho Tervasmäki

Eduskuntaryhmät ja maanpuolustus valtiopäivillä 1917—1939

Ye-everstilutnantti Tervasmäen väitöskirjan keskeisenä ongelmana on vuosina 1917—1939 sosiaalidemokraattien ja osaksi myös maalaisliiton eduskuntaryhmässä tapahtunut asenteen muutos, jolloin nämä ryhmät muuttuivat aseellisten maanpuolustustoimenpiteiden vastustajista niiden kannattajiksi. Tutkimuksen lähdeaineistona ovat eduskunnan pöytä- ja asiakirjat.

Poliitiikan tutkimuksia. 16:50, kangask. 19:—

politiikasta kiinnostuneille